

penal pe care le propunem spre a fi analizate în prezenta lucrare.

Scopul prezentei publicații constituie analiza juridică a sistemului progresiv de executare a pedepsei și importanța acestuia în realizarea scopului pedepsei penale. Prin urmare, ne propunem să efectuăm o cercetare minuțioasă a regimului execuțional în vigoare în scopul determinării conceptuale a intervențiilor legislative ce vor impulsiona procesul corecțional autohton în sensul diminuării efectelor negative ale privării de libertate.

Metode aplicate și materiale utilizate. Această lucrare a fost elaborată prin utilizarea următoarelor metode: analiza logică, sistemică, comparativă, iar în calitate de suport științific au servit lucrările savanților și specialiștilor autohtoni, experților Consiliului Europei precum și a celor din Federația Rusă.

Rezultate și discuții. Conform Dicționarului explicativ al limbii române, noțiunea de progres semnifică dezvoltarea, în linie ascendentă sau evoluție [2], prin urmare, sistemul progresiv de executare a pedepsei poate fi înțeles drept un sistem execuțional orientat spre impulsivizarea evoluției comportamentale a condamnatului în perioada detenției sale.

Potrivit lui A. Skakov, sistemul progresiv de executare a pedepsei reprezintă un proces reglementat de normele execuțional-penale, care presupune modificarea *de facto* și *de jure* a condițiilor de detenție și, respectiv, a statutului juridic al condamnatului, atât în funcție de caracterul comportamentului acestuia, cât și de reglementările normative, modificare ce are drept obiectiv realizarea efectului maximal al scopului pedepsei penale [3, pag. 60].

În cadrul sistemului progresiv de executare a pedepsei, ca instrument de organizare a procesului execuțional-penal, criteriul fundamental care determină nivelul de eficiență a procesului corecțional reprezintă gradul de reeducare a

condamnatului. În acest sens este important de menționat că criteriul respectiv nu este unul obiectiv, deoarece el nu poate fi supus unei reglementări precise [4]. Astfel, în condițiile legislației actuale, analiza gradului de reeducare a condamnatului, în diferite faze ale procesului execuțional, este practic imposibilă, în consecință, individualizarea modului de executare a pedepsei se realizează în funcție de alte criterii obiective statuate de legiuitor.

Potrivit art. 167 alin. (1) din Codul de executare [5], executarea hotărârilor cu caracter penal se efectuează în baza principiilor legalității, democratismului, umanismului, respectării drepturilor, libertăților și demnității umane, egalității condamnaților în fața legii, diferențierii, individualizării și planificării executării pedepselor penale, aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și stimulării comportamentului respectuos față de lege. În conformitate cu art. 171 alin. (2) idem, mijloacele de corijare se aplică ținând-se cont de categoria infracțiunii, de personalitatea și comportamentul condamnatului, conform unui program individual și continuu.

Aceste reglementări confirmă caracterul dominant al progresiei în procesul corecțional, care se realizează în funcție de criterii de individualizare și diferențiere statuate de legislația execuțional-penală. În opinia lui A. Zubkov, principiul individualizării și diferențierii executării pedepsei consacrat în majoritatea actelor normative care reglementează regimul de executare a pedepselor, înglobează în sine un alt principiu fundamental al dreptului execuțional și anume principiul aplicării raționale a mijloacelor de corijare și stimulare a condamnatului, deoarece acest principiu poate produce efecte numai în condițiile unei diferențieri și individualizări ale personalității condamnatului luat în mod individual [6, pag. 16-17].

Potrivit lui C. Osadci, indivi-

dualizarea executării pedepsei închisorii poate fi prezentată ca un proces neîntrerupt, care decurge, începând din momentul stabilirii pedepsei (determinarea categoriei și cuantumului ei) și prelungindu-se în perioada ispășirii ei, la tratamentul condamnaților, incluzând studiile lor, analiza și aprecierea calităților personale, comportamentul în instituția penitenciară, atitudinea față de condițiile de detenție [7, pag. 14].

Principiul individualizării, în viziunea Comitetului de Miniștri ai Consiliului Europei, reprezintă unul dintre principiile de bază ale tratamentului condamnaților la pedepse lungi și care presupune că executarea sentinței trebuie să se bazeze pe un plan individual, croit pe necesitățile și riscurile deținutului [8].

Aparent, principiul individualizării și diferențierii condamnaților intră în contradicție cu principiul egalității în fața legii, totuși această diferență de tratament are o justificare obiectivă și rezonabilă. Potrivit lui S.Kurganov, întrucât principiul egalității constă din două părți - egalitate și echilibru, atunci oferirea unor facilități persoanelor vulnerabile (minori, bolnavi), în egală măsură cu acordarea unor facilități persoanelor care manifestă o conduită bună, nu constituie o încălcare a principiului egalității [9, pag. 18-19].

Principiul individualizării executării pedepsei, potrivit lui A. Grishko și M. Melentiev, poate fi divizat în două mari compartimente: general (care modifică semnificativ statutul juridic al condamnatului) și complementar (pentru care este caracteristic corectarea condițiilor de detenție cu modificări neesențiale ale statutului juridic al condamnatului). În același timp, autorii consideră că principiul individualizării nu trebuie divizat în individualizarea pedepsei și individualizarea modului de executare a acestei pedepse [10, pag. 201-203].

Nu putem fi de acord cu această concluzie deoarece institutul individualizării pedepsei și institutul

executării acestei pedepse sunt diferite *per se*. Or, individualizarea (personalizarea) pedepselor este operațiunea prin care pedepsele sunt adaptate la nevoile apărării sociale, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege. Infracțiunile, chiar dacă sunt de aceeași specie, se pot înfățișa în cele mai diverse moduri, relevând grade diferite de pericol social [11]. Pe altă cale, principiul individualizării executării pedepsei presupune determinarea celor mai potrivite condiții de executare a pedepsei în funcție de criteriile stabilite de legislația execuțional-penală astfel încât detenția condamnatului să producă efectele scontate.

Potrivit reglementărilor actuale, criteriile de bază pentru stabilirea tipului penitenciarului în vederea executării pedepsei sunt gravitatea infracțiunii, minoratul și sexul persoanei condamnate. Potrivit articolului 72 din Codul penal [12], pedeapsa cu închisoare se execută în penitenciare de tip deschis, tip semiînchis și tip închis. Persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani, execută pedeapsa cu închisoare în centrele de detenție pentru minori și tineri, iar femeile condamnate execută pedeapsa închisorii în penitenciare pentru femei. În conformitate cu articolul 11 alineatul (4) din Legea nr. 300/2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare [13], detenția temporară a tuturor categoriilor de deținuți care necesită asistență medicală în condiții de staționar, cu respectarea cerințelor de deținere separată în funcție de maladia, sexul și vârsta persoanei, precum și de statutul procesual al acesteia, se asigură de către spitalele penitenciare.

Astfel, clasificarea condamnaților în funcție de tipul infracțiunii săvârșite, vârsta sau sexul acestora, nu face altceva decât să separe condamnații pe criterii aparent obiective, dar, care nu sunt determinante pentru volumul măsurilor corecționale ce trebuie aplicate de către personalul penitenciar.

Atât legislația penală, cât și cea

execuțional-penală nu conține reglementări care ar presupune luarea în considerare a comportamentului condamnatului pe parcursul detenției, cu excepția situației de transfer în regim inițial în calitate de sancțiune disciplinară. Astfel, conform art. 385 alin. (1) pct. 9) din Codul de procedură penală [14], tipul instituției în care urmează a fi executată pedeapsa este stabilit prin hotărârea instanței de judecată, în consecință, judecătorul care emite sentința de condamnare devine în același timp și persoana care efectuează atât individualizarea pedepsei, cât și determină modul de executare a acesteia.

La fel, atitudinile sau profilul socio-psihologic al condamnatului nu sunt criterii care se iau în considerare la stabilirea condițiilor de executare a pedepsei și/sau nivelului măsurilor de securitate ce urmează a fi aplicate de către personalul penitenciar în raport cu această persoană.

Potrivit regulii nr. 17.2 din Regulile penitenciare europene [15], la repartizare, trebuie să se țină cont de cerințele legate de urmărirea judiciară și anchetele penale, securitate și siguranță, precum și de necesitatea de a oferi regimuri potrivite tuturor deținuților. Practica internațională la fel prevede că nivelul de securitate în care urmează să fie plasat condamnatul trebuie să fie stabilit de personalul implicat în procesul corecțional în baza evaluării complexe a persoanei.

Astfel, alocarea unui deținut într-un anumit nivel de securitate (de tip penitenciar, sector într-un penitenciar, regim), trebuie să se bazeze pe evaluarea riscului și a necesităților. În prezent, în Republica Moldova nu există niciun instrument validat și acreditat de evaluarea riscului și nevoilor care să fie aplicat sistematic în penitenciare. Această evaluare ar trebui făcută și pentru a asigura proporționalitatea măsurilor și restricțiilor de securitate care se aplică într-un anumit tip de penitenciar (nivel de securitate). Având în vede-

re că în Republica Moldova tipul de penitenciar este stabilit de instanța de judecată, în funcție de gravitatea infracțiunii pentru întregul termen de executare a pedepsei, iar regimul de deținere este modificat automat după trecerea unei perioade de timp, principiile proporționalității și progresivității nu sunt îndeplinite [16, pag. 60].

În raportul său către Guvernul Republicii Moldova, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante a specificat că autoritatea judecătorească trebuie să stabilească durata corespunzătoare a pedepsei pentru o anumită infracțiune, pe când angajații sistemului penitenciar trebuie să fie responsabili pentru determinarea regimului de detenție în baza criteriilor oficial aprobate și evaluărilor individuale ale deținuților [17].

Potrivit art. 219 alin. (2) din Codul de executare [5], în sistemul corecțional autohton există trei regimuri de deținere: inițial, comun și de resocializare, iar în privința condamnaților la detențiune pe viață: inițial, comun și înlesnit. Având în vedere că în Republica Moldova există trei tipuri de instituții penitenciare (deschis, semiînchis și închis), iar particularitățile celor trei regimuri sunt diferite în funcție de tipul penitenciarului, rezultă că de fapt există nouă regimuri de deținere diferite, la care se mai adaugă cele trei regimuri ale detențiunii pe viață. În afara de aceasta, regimurile aplicate femeilor și minorilor la fel sunt diferite de cele aplicate condamnaților maturi de sex masculin, prin urmare, rezultă că *de facto* în Republica Moldova există optsprezece regimuri de executare a pedepsei diferite.

În partea ce ține de condițiile de detenție, ținând cont de lipsa infrastructurii penitenciare adaptate la sistemul progresiv de executare a pedepsei, diferența între toate aceste regimuri de detenție este practic intangibilă. În partea ce ține de

mijloacele de corijare și stimulare, legislația execuțional-penală prevede doar drepturi și obligații distincte pentru persoanele aflate în regimuri diferite de deținere, fără ca aceste măsuri să fie aplicate în funcție de nevoile pe care le prezintă condamnatul pentru reeducare și reintegrarea sa în societate.

Potrivit art. 282 alin. (1) din Codul de executare [5], măsurile de resocializare se aplică condamnatului doar în ultima fază de executare a pedepsei, adică cu șase luni înainte de eliberare, deși potrivit recomandărilor internaționale [15, regula nr. 103.2], strategia de eliberare a deținutului urmează a fi elaborată și pusă în aplicare începând cu prima zi de plasare a condamnatului în detenție. Tot începând cu această dată, condamnatul, în măsura posibilității, trebuie să fie pus în situația de a-și putea ordona și soluționa propriile chestiuni individuale și să poarte responsabilitate personală pentru ordonare și soluționarea acestora, fapt ce va crea premisele necesare reintegrării cu succes a condamnatului în societate.

În aceste condiții, condamnații care manifestă o conduită bună pe parcursul detenției trebuie încurajați de personalul penitenciar prin aplicarea diferențiată a măsurilor de destindere în mod special, astfel încât această conduită pozitivă să devină o rutină firească a vieții cotidiene.

Concluzii

Problemele care rezultă din practica actuală a regimurilor de executare a pedepsei țin de următoarele aspecte: (1) în condițiile existente este imposibil să fie aplicată revizuirea regulată a modului în care persoana condamnată execută pedeapsa; (2) angajații care interacționează zilnic cu condamnații sunt unicii care le cunosc riscurile și nevoile, însă nu au putere decizională în vederea schimbării modului de executare a pedepsei; (3) există flexibilitate li-

mitată de a interveni prompt și de a gestiona populația penitenciară.

Astfel, pentru a asigura eficiența și utilitatea sistemului progresiv de executare a pedepsei, se concluzionează necesitatea de a interveni legislativ pentru crearea unui veritabil regim progresiv de executare a pedepsei care, pe de o parte, va asigura aplicarea practică a principiilor execuțional-penale consfințite în legislația națională, iar pe de altă parte va crea premise pentru realizarea scopului pedepsei penale și va contribui la reducerea recidivei în societate. Modificările pe care le considerăm necesare în acest sens se rezumă în următorul fel:

1. eliminarea tipurilor de penitenciar;
2. crearea unui sistem de evaluare a nevoilor de resocializare a condamnatului și a riscurilor pe care acesta le prezintă;
3. oferirea competenței personalului penitenciar de a efectua individualizarea modului de executare a pedepsei în funcție de criteriile obiective statuate în Codul de executare;
4. crearea posibilității transferului progresiv sau regresiv al condamnatului în funcție de conduita lui și riscurilor pe care acesta le prezintă.

Referințe bibliografice

1. Ткачесикий Ю., „Прогрессивная система исполнения уголовных наказаний”, Москва, 1997, 144 с.;
2. <https://www.dex.ro/progres> (vizitat la data de 20.11.2019);
3. Скаков А., „Прогрессивная система исполнения лишения свободы и ее отражение в новом законодательстве Республики Казахстан”, Астана, 2004, 151 с.;
4. Горбань Д., „О классификации осужденных, их различных степенях исправления и прогрессивной системе исполнения и отбывания наказаний”. În: Право и политика. – 2016. – № 8. – С. 1024-1029;
5. Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004;
6. Zubkov A., Detkov M., Utkin V., Kuzmin S., „Уголовно-

исполнительное право России: теория, законодательство, международные стандарты, отечественная практика конца XIX — начала XXI века. Учебник для вузов” под ред. А.И. Зубкова. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Норма, Москва, 2006, 720 с.;

7. Osadeci C., „Diferențierea și individualizarea executării pedepsei închisorii”, AUTOREFERAT al tezei de doctor îndrept, Chișinău, 2010. 37 p.;

8. <https://rm.coe.int/1680953539> (vizitat la 20.11.2019);

9. Бриллиантов А.В., Курганов С.И., „Уголовно-исполнительное право Российской Федерации” учебник. М.: ТК Велби, Проспект, 2007. 344 с.;

10. „Уголовно-исполнительное право: учебник: в 2 т. Т. 1: Общая часть / под общ. ред. Ю.И. Калинина. 2-е изд.”, испр. и доп. М.; Рязань: Логос; Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний, 2006. 444 с.;

11. <https://htcp.eu/individualizarea-judiciara-a-pedepsei-concept-si-feluri/> (vizitat la data de 15.11.2019);

12. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002;

13. Legea Republicii Moldova nr. 300/2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare;

14. Codul de procedură penală a Republicii Moldova nr. 122/2003;

15. Recomandarea comitetului de miniștri ai statelor membre, referitoare la regulile penitenciare europene REC(2006)2;

16. Drosu V., Burciu N., „Detențiunea pe viață și liberarea condiționată înainte de termen în Republica Moldova”, Chișinău, 2017, 136 p.;

17. Raportul către Guvernul Republicii Moldova privind vizita efectuată în Republica Moldova de către Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) din 14-25 septembrie 2015.

Informații despre autor:

Alexandr CRUDU,

șef al Direcției juridice a Direcției generale management instituțional din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, comisar de justiție.

Tel. 079637310;

Email: al.crudu@yahoo.com